

ANTON BUSQUETS I PUNSET I EL MONTSENY

CAROLA DURAN

El Montseny com a mite literari ha inspirat una gran quantitat d'escriptors, i més concretament de poetes, a casa nostra. En destaquem una petita mostra, que comença amb la referència d'Aribau en la seva *Oda a la pàtria*:

Adéu tu, vell Montseny, que des ton alt palau,
com guarda vigilant cobert de boira e neu,
guaïtes per un forat la tomba del Jueu,
e al mig del mar immens la mallorquina nau.

Continuem amb Jaume Bofill i Mates, que amb el pseudònim de Guerau de Liost va compondre la joia noucentista que és *La muntanya d'ametistes*:

L'àrida calma ondula com un immens desert.
El sol, a frec de terra, com borralló s'hi perd.
El cel fulgura plàcid: s'estén per l'infinit
com nítida llacuna de cignes blancs. La nit
assotja àvidament darrera les Agudes

Cal esmentar també Joan Maragall i el seu poema *Del Montseny*, compost en una de les visites que va fer a Josep Pijoan, hostatjat a la masia de la Figuera:

Aquell encantament de cap al tard
(allà en els plans més alts, al peu dels cims augustes
del color esmortuït de l'hora baixa)
me reprèn i em redona
la tristesa feconda.

I evidentment, no oblidem gran escriptor que fou Jacint Verdaguer, amb els seus *Ayres del Montseny*, recull publicat el 1901.

La menció de Jacint Verdaguer ens porta a un dels seus deixebles i seguidors més fidels en els últims anys de la seva vida. Fou un poeta i escriptor prolífic que, sense arribar a cotes poètiques elevades, va fer del Montseny i sobretot de les Guàrdies els seus referents literaris més destacats. Es tracta d'Anton Busquets i Punset, que amb els reculls *Flors del Montseny* i *Del Montseny* ens dona uns apunts artístics de la muntanya catalana.

Anton Busquets i Punset va néixer a Sant Hilari Sacalm el 20 d'octubre de 1876, fill de Josep Busquets i Parareda, natural del mateix poble, i de Josepa Punset i Casanova, filla de Ripoll. La infància del *Tonet de Can Pepito* no va ser gaire feliç. El pare, que era forner a Sant Hilari, va morir quan l'Anton encara no tenia set anys i la mare, de naturalesa malaltissa, va tornar a casar-se amb un altre forner per tal de tirar endavant la família. Però aquest matrimoni, forçat per l'interès que empenyia el nou marit a aconseguir el forn, no va durar gaire perquè el nou espòs va desaparèixer, la qual cosa deixà la Josepa en una situació molt difícil que la va obligar a vendre el forn i refugiar-se a Ripoll, la vila que l'havia vist néixer. En aquests anys, el nen Anton devia començar els estudis a Sant Hilari, però sabem que va estar internat a Santa Coloma de Farners, probablement durant el segon matrimoni de la mare.¹ No hi ha dubte que, en aquests anys d'infantesa, el paisatge de les Guïlleries i del Montseny va formar part ineludible dels seus horitzons i va conformar una manera de veure i de conèixer la muntanya i la seva gent que després es veurà reflectida en els seus escrits.

A Ripoll, continuà el primer ensenyament i inicià els cursos de batxillerat, que seguiria després al col·legi privat instal·lat al seminari de Vic, com a pas previ per estudiar la carrera eclesiàstica. Fortià Solà, que més tard va ser sacerdot de Centelles i autor, entre altres estudis, de la primera i única història d'Aiguafreda, ens recorda que va conèixer Busquets, el 1892, al seminari de Vic.² En els anys d'estudiant, l'hilarienc es relacionà amb els ambients literaris de la capital d'Osona mitjançant l'amistat i el mestratge de Lluís B. Nadal, uns anys més gran que Busquets, el qual l'introdueix en el Círcol Literari i el presenta als antics components de l'Esbart de Vic, entre ells Jaume Collell, Josep Serra i Campdelacreu i Martí Genís i Aguilar. Aquest darrer, farmacèutic de professió i escriptor per vocació, ja havia publicat obres literàries tan importants com la novel·la *Julita* o la col·lecció de narracions *Sota un tarot*, basada en els mateixos temes estudiantils de Vic que Busquets i Punset estava vivint en aquells moments. El jove estudiant considera les narracions literàries del farmacèutic osonenc, juntament amb les que escriu l'important propietari de la Jonquera Carles Bosch de la Trinxeria, com el model estètic que aspira a seguir en la seva prosa.

Aquest contacte amb els escriptors i intel·lectuals d'Osona li va fer conèixer un nou món, literari i catalanista, que li va desvetllar un gran neguit combatiu pels temes culturals i per la poesia. Una prova de l'actitud que se li va despertar durant l'estada a Vic va ser la recollida d'alguns poemes dels seus condeixebles de seminari que va lliurar al setmanari *La Veu de Catalunya*, on van ser publicats amb el títol de «Llabor que florirà», la qual cosa provocà un

gran escàndol al seminari.³ Una altra mostra del seu caràcter emprenedor foren les visites que va fer a Jacint Verdaguer, que acabava de ser confinat a la Gleva per allunyar-lo dels problemes econòmics i pastorals que el poeta de Folgueroles s'havia creat a Barcelona des de la tornada del seu viatge a Terra Santa. Aquest fet cal situar-lo a finals de 1893 o a començaments de 1894 i va significar l'inici d'una amistat i d'una devoció de Busquets cap a mossèn Cinto que va durar fins a la mort d'aquest a Vil·la Joana el 1902. El mateix Busquets ho explica en els seus records pòstums sobre Verdaguer:

Arreconat vivia a la Gleva, santuari poètic de la Plana de Vich, hi anava en professó feta'ls estudiants del Seminari d'aquella ciutat montanyana. A n'a mi m'agafà tant de grat, que ja's pot dir no me'n separí pas més fins moments avants d'aclicar los ulls. Encara'm sembla veurel allà a la Gleva en aquella espayosa cel·la que mira al Montseny! ¡Quantas cosas m'havia llegidas en aquell niu de soletat y poesia! Com si presentís tot lo desgavell de sa vellesa apesarada, endresava aquesta trova a la Verge d'aquell promotori que domina lo llit del Ter, la Plana y'l Collsacabra:

Avuy visch a la Gleva.
Mareta meva
demà ahont viure?
D'eixa capella blanca
a quina branca me'n volare?⁴

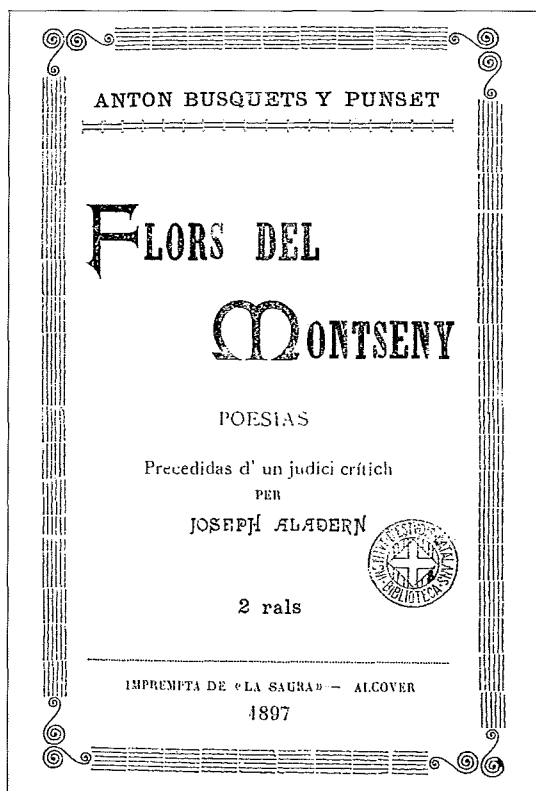
Els estudis a la capital d'Osona s'alternaven amb els desplaçaments esporàdics a Ripoll, els quals es completaven amb estades més llargues a l'estiu en el període de vacances. Allí va travar amistat amb un altre grup de joves amb afanys similars als seus i amb qui es relacionarà al llarg dels anys següents. Ens referim sobretot a Rossend Serra i Pagès, que esdevindrà un dels primers folkloristes d'aquest país, i a General Ginestà i Punset, cosí seu. Per això no té res d'estrany que les primeres mostres impreses de la producció poètica d'Anton Busquets i Punset siguin editades a Ripoll l'any 1895. Es tracta del volumet de poesies titulat *Lliroya*, que l'autor dedica a Lluís B. Nadal. Evidentment, aquestes activitats literàries van repercutir desfavorablement en els estudis eclesiàstics que volia emprendre i, juntament amb problemes de tipus familiar, el devien decidir a penjar els futurs hàbits i traslladar-se a Barcelona per tal d'intentar obrir-s'hi pas.

Barcelona, en la dècada dels noranta, era una capital que tenia la voluntat de modernitzar-se. Trencades les muralles que durant anys l'havien man-

tingut reclosa en el perímetre estret de la ciutat vella, l'Exposició Universal de 1888 havia significat una obertura cap a una nova manera de viure, que la burgesia barcelonina acceptava de bon grat. L'esport començava a practicar-se; els primers edificis de la ciutat nova s'aixecaven a l'Eixample amb carrers amples i ventilats; la naturalesa, contraposada a l'urbs, esdevenia lloc d'esbarjo; els teatres estrenaven peces d'autors estrangers (Ibsen, Maeterlink, Björson) a càrrec de companyies de fora, franceses i italianes sobretot. En una paraula, Barcelona volia esdevenir moderna. I aquesta era la paraula de moda els anys noranta. Els joves artistes catalans, a diferència de la generació precedent formada per membres de professions liberals o per personatges amb prou recursos per dedicar-se a la literatura com una activitat no lucrativa i amb caràcter patriòtic, pretenien fer de les seves ànsies artístiques una professió; es consideraven una classe superior de la societat a la qual havien de despertar i sobre la qual havien d'exercir el paper de profeta per conduir-la cap a la modernitat. És cert que el modernisme no era un corrent unitari, sinó que abraçava diferents pensaments estètics, però tots tenien el denominador comú de voler imposar la modernitat, com a element regenerador de la societat en què vivien.

En el camp del catalanisme, els anys noranta consoliden l'amplitud del moviment que s'havia anat estenent al llarg de la dècada dels vuitanta, com a conseqüència, sobretot, de la campanya contra la unificació del dret civil. La creació de la Unió Catalanista el 1891, per la necessitat d'establir una mínima xarxa de relacions entre tots els centres dispersos per la geografia catalana, és una mostra de la vitalitat del moviment, que serà capaç de configurar un esborrany de constitució catalana en l'Assemblea de 1892, conegut com les Bases de Manresa. I en lloc d'un únic altaveu periodístic com era *La Renaixensa* en la dècada anterior, ara es disposa d'unes deu publicacions catalanes, disperses per la geografia del país: *Lo Somatent*, *Lo Catalanista*, *Lo Regionalista*, *Las Quatre Barras*, *La Costa de Llevant*, *Lo Geronès*, *L'Olotí*, el *Setmanari Català*, la *Revista de Catalunya*, *La Veu del Montserrat* i *La Veu de Catalunya* mostren les diferents ideologies que configuren el pensament catalanista.

Tot aquest panorama de vitalitat cultural i patriòtica engrescava els joves, que veien la Ciutat Comtal com un ambient en ebullició que els permetria desenvolupar les seves aspiracions artístiques. Per això, Anton Busquets i Punset, sense pensar-s'ho dos cops, va fer cap a Barcelona, segurament el 1895. Eduard Girbal ens en descriu l'aspecte, que segueix fil per randa el model dels joves modernistes. L'escriptor anava «cofat amb un capell fluix d'ales amples, encorbatat amb una xalina morada, amb un llaç de papallona; habillat amb una caçadora de vellut i uns pantalons de *paten* [...] i amb uns *lentes*, nous de trinca, tremolant-li encavallats a dalt d'aquell nas, tan característic, de perfil sinuós».

Els primers temps barcelonins de Busquets van estar presidits per les dificultats econòmiques més angoixants. El seu esperit inquiet el va fer relacionar-se amb personatges destacats de la intel·lectualitat i amb altres joves com ell, procedents igualment de fora de Barcelona i que també cercaven a la Ciutat Comtal els aires nous que no trobaven als seus llocs d'origen. Per exemple, els germans Vidal de Reus: Cosme, conegut amb el pseudònim de Josep Aladern, i Plàcid. Però les àmplies coneixences de Busquets no es traduïren en resultats concrets fins que va entrar a treballar, segurament com a tipògraf, a la impremta de La Renaixensa. Aquesta empresa editora, propietat de Pere Aldavert i Àngel Guimerà, publicava els anys noranta el diari del mateix títol i un suplement setmanal, continuador de la revista literària fundada el 1871, on el jove Busquets ja havia vist impreses algunes poesies a partir de l'any 1894, abans de traslladar-se a la capital.

La situació financera devia millorar poc o molt, perquè l'any 1896 apareix com a propietari-fundador de la revista *L'Atlàntida*, juntament amb Lluís Viola, Joan Tarré i Josep Falp i Plana. La menció de propietari, seguint el costum de l'època, volia dir que havia interessat algun diners en forma d'aporta-

ció monetària per poder tirar endavant els primers números de la revista, ajuda que també li permetria codirigir i col·laborar en la redacció. El títol, que havia estat suggerit per Josep Aladern, ja ens indica que era una revista posada sota l'ègida de Jacint Verdaguer i que la finalitat última era recaptar alguns diners amb la seva venda per tal d'ajudar el poeta de Folgueroles en aquests anys de difícil situació econòmica. No tothom veia amb bons ulls el suport d'aquests joves a Verdaguer pel que tenia de fer costat a la rebel·lia verdagueriana, però, malgrat tot, la revista va sortir el 15 de maig de 1896 i va tirar 51 números fins al 3 de maig de 1898, quan va desaparèixer amb l'excusa de la difícil situació social a causa de les guerres colonials. De tota manera, Anton Busquets s'havia separat de la redacció el maig de 1897, per desacords amb la resta de redactors. Entre els col·laboradors de la revista, a banda d'escriptors consagrats com Àngel Guimerà, Narcís Oller, Joaquim Ruyra i Emili Vilanova, trobem molts d'aquells joves que conformaran la nova generació d'escriptors catalans: General Ginestà, Rossend Serra i Boldú, Josep Aladern, etcètera. Aquest últim prologà el segon llibre de poesies de Busquet i Punset, publicat el 1897 amb el títol de *Flors del Montseny*.⁵

Les guerres colonials, pel que podien tenir de lesiu per als interessos de Catalunya, eren malvistes pel moviment catalanista que, d'entrada, defensava unes posicions autonomistes que permetrien garantir la continuïtat de les relacions comercials de les colònies amb la metròpoli. Els atacs del govern central contra la posició del catalanisme van tenir l'efecte de fer créixer el moviment i d'apropar a la ideologia catalana sectors que fins aleshores se n'havien mantingut allunyats, encara que, com tot creixement, això va acabar comportant una divisió al si del moviment. El catalanisme orgànic, que fins aleshores estava pràcticament reservat a personatges intel·lectuals, universitaris la majoria i de procedència burgesa, s'eixampla amb l'aparició de joves procedents de classes socials menys afavorides, els anomenats obrers de coll blanc, que van crear una sèrie d'entitats més avançades socialment i políticament. Lo Somatent, Los Segadors o Catalunya y Avant són algunes d'aquestes associacions formades per joves no universitaris. A nosaltres ens interessa especialment l'entitat Los Montanyenchs, creada el 1898, que pretenia unir l'excursionisme amb el catalanisme. Entre els seus trenta membres fundadors, destaquen Aureli Capmany, Víctor Brossa i Sangerman, Domènec Martí i Julià, Jeroni Estrany, Josep M. Folch i Torras i Anton Busquets i Punset. A més de fomentar l'excursionisme, al seu domicili social (Corts Catalanes, 212) s'organitzaven lectures d'obres catalanes, com ara *Canigó* de Jacint Verdaguer, poemes d'Àngel Guimerà i els discursos patriòtics dels presidents del Consistori dels Jocs Florals. Busquets i Punset també era membre de l'Associació Popular Regionalista, de la qual va ser president de la secció literària el 1901 i vicepresident de l'entitat el 1902. Si Los Montanyenchs pre-

tenien unir l'amor a Catalunya amb l'excursionisme, la nova entitat Art y Pàtria, creada el maig de 1900, volia reunir els cultivadors de les expressions artístiques. Així, entre els fundadors trobem, a més del nostre protagonista, Rafael Nogueras Oller, Joan Oller i Rabassa, Xavier Viura, Xavier Gosé, Pompeu Crehuet i J. Nin i Castellanos. Com que la seu de l'associació estava situada al mateix pis que la Lliga de Catalunya i la Unió Catalanista, aquesta cohabitació va permetre a Busquets prendre part activa en el desenvolupament d'aquestes entitats que representaven el moviment catalanista dels anys noranta.

I és en qualitat de president de la secció de literatura de l'agrupació excursionista Los Montanyenchs que Busquets i Punset fa la semblança biogràfica del qui es pot considerar el primer alpinista –en el sentit d'excursionista conscient– de casa nostra, Artur Osona, en ocasió de la seva desaparició el 19 de febrer de 1901. En la necrològica, Anton Busquets en subratlla l'amistat, forjada en innumbrables excursions pel Montseny i per les Guílleries: «Jo l'he conegut y l'he seguit per un dels indrets més estudiats per ell; l'he seguit pel Montseny y la terra guíllera, en todas las èpocas de l'any: en el rigor de l'hivern, en la gentilesa de la primavera, en la emboyrada tardor y en lo xafagós estiu».⁶ Com a fruit de les excursions pel Montseny, Artur Osona havia publicat el 1879 la primera guia del massís amb el títol d'*Excursió a la montanya del Montseny per un propietari de la vila de Breda*, sota els auspicis de l'Associació d'Excursions Catalana. L'èxit de la guia va obligar a fer-ne una segona edició l'any següent amb el títol de *Guia general de las montañas del Montseny ab versió castellana y francesa, acompañada del plan de l'encontrada*. Aquesta és la primera de les divuit guies-itineraris que Osona va produir al llarg de la seva vida com a resultat de les seves excursions per Catalunya, els drets de propietat de les quals va deixar al Centre Excursionista de Catalunya per tal que es construís un observatori meteorològic al turó de l'Home. També cal destacar que Artur Osona va ser el primer a posar-se en contacte amb l'alpinisme internacional com a conseqüència dels viatges que feia per Europa en qualitat de comerciant a l'engròs de joieria. El primer contacte engrescador amb els Alps se situa l'any 1867, però molt més dramàtic va ser un segon viatge, amb el pas del Sant Gotard l'hivern de 1875, on és a punt de perdre la vida.⁷ Molt s'ha escrit sobre la incompatibilitat de l'Església catòlica amb la maçoneria, però en el cas d'Osona, maçó reconegut durant força anys, aquesta pertinença no va ser cap impediment per establir llaços d'amistat amb membres destacats de l'Església com Josep Torras i Bages, els rectors de les parròquies de Bancells, de Vilanova de Sau o d'Osor, o simples catòlics practicants com el mateix Busquets, amb qui compartia l'afany excursionista.⁸

Però cal tornar al nostre biografiat. La situació personal d'Anton Busquets devia conèixer un període d'una certa estabilitat laboral, perquè el

trobem instal·lat a Barcelona, juntament amb la seva mare i la seva germana Teresa, una mica més gran d'edat. Aquest període coincideix també amb el retorn de Jacint Verdaguer a Barcelona, ara que se li ha aixecat la suspensió *a divinis* i se li ha concedit un benefici a l'església de Betlem, que li proporciona uns mínims ingressos amb què mantenir-se. Busquets es converteix en un seguidor incondicional de mossèn Cinto. L'ajuda a dir missa a l'església de Betlem, esdevé un conseller en els afers del poeta, en coneix totes les obres amb les diverses variants i, juntament amb altres joves, esdevé una companyia constant del poeta.

Un d'aquests joves és el director de la nova revista que s'edita sota el patrocini de Verdaguer. Es tracta de Valeri Serra i Boldú que, el 18 de març de 1899, treu al carrer el primer número de *La Creu del Montseny*, on Busquets col·labora, però sense tasques de redacció. La vinculació de Busquets, tant amb Verdaguer com amb l'ambient excursionista, va valer-li l'encàrrec d'organitzar una pujada al Matagalls amb els redactors de la revista i el mateix poeta per visitar la creu que hi havia fet plantar el bisbe Morgades el 1894, substituint la primitiva de fusta, enlairada per sant Antoni M. Claret.

L'excursió, que va tenir lloc el 2 i 3 de setembre de 1899, es va fer sortint de Viladrau, on van dinar, i després de passar per l'Erola van arribar a Sant Segimon per passar-hi la nit. Es va organitzar una vetllada literària amb lectura de poemes, tant de mossèn Cinto com dels altres participants. L'endemà es va iniciar la pujada al Matagalls, possiblement seguint el mateix itinerari que Busquets ens conta en una de les seves narracions del llibre *Del Montseny*. Al cim es va llegir un únic poema, *Des del Montseny* de Jacint Verdaguer, i es va iniciar la davallada pel mateix vessant. Sembla que la visió des de dalt de la muntanya va empenyer Verdaguer, seguint la incitació de Busquets, a compondre el llibre *Ayres del Montseny*, amb poemes antics i alguns de nous.

La revista *La Creu del Montseny* va desaparèixer el 25 d'abril de 1900, després de la publicació de 58 números, però en el termini d'una setmana va ser substituïda per una altra revista d'inspiració verdagueriana, *Lo Pensament Català*, on els antics col·laboradors també són presents i, evidentment, entre ells hi ha Anton Busquets i Punset. Aquesta nova revista es va deixar de publicar pocs dies abans de la mort del poeta a Vil·la Joana el juny de 1902.

L'inquiet personatge del nostre article no podia estar absent en una nova iniciativa que tenia lloc a Barcelona. És l'aparició de la revista *Juventut*, el 1900, la qual ha estat considerada com la revista modernista per excel·lència. Lluís Via, Oriol Martí, Joaquim Pena, Salvador Vilaregut i Emili Tintorer van editar un suplement al diari *La Opinión de Cataluña*, propietat d'Antoni Elias de Molins, amb el títol de *Setmana Catalanista*, on recollien els esdeveniments setmanals de la cultura catalana. Desavinences amb el propietari del diari van provocar la sortida dels redactors del suplement, els quals van decidir crear

una revista literària amb el títol de *Juventut*. Busquets, en conèixer la nova publicació, que encaixava perfectament amb els seus ideals, va procurar integrar-se al grup fundacional fins que n'esdevingué redactor el 1901.⁹ El seu pas per la revista es va fer patent, entre altres col·laboracions, per la defensa afer-rissada de Verdaguer i amb l'organització d'una nova pujada a Matagalls en companyia del poeta i dels redactors de la revista el 18 d'agost de 1901. Aquesta segona ascensió es va fer per la ruta inversa de la primera pujada. O sigui, partint de Sant Celoni, passant per Mosqueroles fins a Santa Fe. Sant Marçal va acollir la missa matineria de Verdaguer i l'esmorzar pres a continuació va servir per agafar forces per pujar al coll Pregon i el Matagalls. La baixada va resseguir la ruta de l'anterior excursió, o sigui, Sant Miquel dels Barretons, Sant Segimon, l'Erola i Viladrau.¹⁰

Verdaguer ja no era l'excursionista que havia pujat anys enrere a la Pica d'Estats amb maleta i paraigua, segons conta la tradició, sinó que era una persona a les acaballes de la vida, amb poques esperances i amb una malaltia latent que el duria a la mort el 10 de juny de 1902, encara no un any després de la darrera pujada a Matagalls. En el trist episodi del testament del poeta de Folgueroles, Busquets, juntament amb Lluís Carles Viada i Ramon Miralles, va maldar per obtenir una resolució favorable a la germana de Verdaguer, encara que l'altra part enfrontada, Ramon Turró i Joan Moles, va ser qui finalment va aconseguir els drets d'autor del poeta, en els últims moments de la seva vida. La decepció pel resultat final no va minvar l'afecte que Busquets havia servat al poeta: amb motiu de la diada dels morts del mateix any de la mort de Verdaguer, ell i Lluís M. Viada van publicar el llibre *La mellor corona*, amb pròleg de Busquets mateix, que recull els poemes de Verdaguer escampats per publicacions catalanes i que encara no havien estat recollits en cap volum. El llibre recorre cronològicament tota l'obra verdagueriana, des d'unes *Corrandes* juvenils fins a *Lo Sol de Pezillà*, encara inèdita.

Pocs mesos després de la mort del poeta, el novembre de 1902, Busquets va assistir, juntament amb una seixantena de famílies catalanes, als Jocs Florals que es van celebrar a Sant Martí del Canigó i en va deixar constància en unes cròniques aparegudes al diari *La Renaixensa*.¹¹ Habitualment la festa dels Jocs Florals se celebrava el primer diumenge de maig –aquell any s'esqueia el dia 4– a la sala de la Llotja de Mar, guarnida per a l'ocasió. Però quan el primer diumenge de maig, segons estava previst, ja s'havien reunit el jurat, els membres del consistori, les autoritats i el públic assistent, el delegat governatiu va fer suspendre l'acte perquè en tota la sala no figurava cap bandera espanyola. Una mostra més de l'anticatalanisme que es feia ben patent en aquests primers anys del segle xx. Com que els organitzadors de l'acte no estaven disposats a anul·lar la convocatòria de cada any, es va buscar un lloc alternatiu i, aprofitant la invitació del bisbe de Perpinyà, Juli Carselade de Pont, que acabava de

signar la compra del cenobi mig enrunat, els Jocs Florals de 1902 van tenir lloc a l'antic presbiteri de l'església de Sant Martí del Canigó.

La incansable producció literària de Busquets en aquesta etapa barcelonina és narrada per Girbal amb aquestes paraules: «Fa a raig, paperetes de tots els mots neta i especialment guillers per al Diccionari de l'Aguiló i per a la *calaixera* de Mossèn Antoni Alcover. I escriu a tots els diaris, periòdics, revistes i revistetes que li demanen o que, sense haver-li demanat, li donen accés a les seves columnes... Escriu versos. Escriu contes. Fa crítiques. Comenta. Polemitza. Fa ressenyes, que són, literàriament, la feina del bastaix... La qüestió és escriure».¹² Apareixen nous llibres: *Ventitjols de Guilleria*, que porta data de 1901, i dos anys després, el 1903, L'Avenç li publica un recull de narracions amb el títol *Del Montseny*.¹³ Al costat d'aquestes vies de contacte amb el públic –publicacions periòdiques i llibres–, s'han de situar les festes i certàmens literaris, que a imitació dels Jocs Florals se celebraven per tot el territori català. Busquets n'era un assidu concursant, avalat per nombrosos guardons, però la facilitat de compondre i l'excessiva participació van motivar que Rusiñol estrafés el personatge i el fes aparèixer com un dels protagonistes d'*Els Jocs Florals de Canprosa*, sota el nom d'August Coca i Poncem (1902). La caricatura russinyolesca no va caure gaire bé al nostre protagonista, però potser va ser un toc d'atenció que el va fer adonar-se que havia de començar a prendre decisions importants pel que fa al seu itinerari vital, ara que la joventut començava a esvanir-se i la literatura i les feines esparses no podien de cap manera assegurar-li un futur.

En la dècada dels noranta, Busquets i Punset ja havia començat a interessar-se per les activitats pedagògiques, i havia format part de l'equip director d'algunes colònies d'estiu. Aquestes feines van quallar, el 1901, en el nomenament com a director d'un col·legi de la Sagrada Família situat al carrer de la Freneria, el conseller religiós del qual no era altre que Jacint Verdaguer.

Un altre pas cap a la consolidació de la seva nova activitat és la publicació d'una antologia de literatura catalana dedicada als escolars amb el títol d'*Aplech*, que li va ser publicada per l'editorial Dalmau Carles de Girona l'any 1906. Després de passar per diverses escoles (Amer i Roses) amb caràcter d'interí, va obtenir el títol oficial de mestre per la Normal de Girona el 1910. Va fer oposicions al magisteri el 1912 i va obtenir la plaça del veïnat de Saló, sota la serra de Pinós, on es va instal·lar amb la seva germana, ja que la mare havia mort durant l'estada a Roses. L'entusiasme que abans havia demostrat per la literatura, ara l'aplicava amb la mateixa empena a l'ensenyament en una escola rural, en detriment de la producció literària. Tanmateix, d'aquesta època són les novel·les *Dos amors* (1907), *Plantalamor* (1908) i *Calvari* (1917), com també els reculls de poesies *Amor de senyor* i *Poesies*, ambdós publicats a la Il·lustració Catalana, propietat de Francesc Matheu.

ARTHUR OSONA

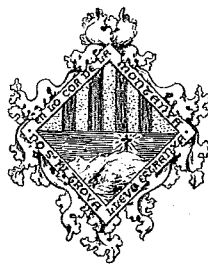
DISERTACIÓ BIOGRÁFICA

Llegida en la Sessió Necrológica

que l'Agrupació Excursionista Catalana

“Montanyenchs”

DEDICÁ AL MALAGUANYAT PATRICI

BARCELONA

Imp. Elzeviriana - Borrás y Mestres - Rambla Catalunya, 14 - Barcelona
1907

105 073

Durant l'estada a Saló es casà amb la mestra de Pinós, però la distància entre les escoles els feia viure separats fins que, el 1921, van obtenir les places de l'escola mixta de Calders per tal de reunificar la família. Busquets continuà l'activitat docent i literària, fet que li proporcionà una desitjada estabilitat econòmica, que s'incrementà quan el 1926 es féu càrrec de la *Revista Ilustrada Jorba*, publicació cultural que sortia a Manresa, subvencionada pels propietaris dels grans magatzems establerts a Manresa i a Barcelona. Era una revista important que tractava temes científics, biogràfics, literaris, històrics i artístics amb un gran tiratge, beneficiat per la seva gratuïtat, i Anton Busquets hi va deixar la seva empremta personal.

Malgrat la dedicació a l'escola i a la revista, encara li quedava temps per actuar com a organitzador de múltiples activitats culturals. Aquest neguit, que ja s'havia fet palès en la fundació de les esmentades associacions de Los Montanyenchs i Art y Pàtria i en la pertinença a l'Associació Popular Regionalista, culmina en la creació de la Colla dels Romeus de l'Esbart de Vic.

Deixeble com es considerava de l'esperit que havia animat l'Esbart de Vic, va creure que la flama que havien mantingut encesa els intel·lectuals vigatans de la generació anterior no podia apagar-se malgrat la desaparició dels seus protagonistes i, per això, va fer una crida als seus amics per tal de continuar les esbartades al peu del pedró que rememorava les trobades literàries a la font del Desmai a la Torre del Morgadès, que havien protagonitzat Jacint Verdaguer, Jaume Collell, Martí Genís i Aguilar i els germans Masferrer i Arquimbau com a membres fonamentals de l'Esbart. D'aquesta manera, Anton Busquets i Punset, juntament amb alguns amics com Pere Verdaguer, Josep M. Vilarrúbia i Miquel Bosch i Jover, que en formaven part i n'han deixat testimoni, recupera l'esperit de l'Esbart de Vic amb la Colla dels Romeus de l'Esbart de Vic.

Els anys de Calders són temps de mantenir les amistats iniciades en èpoques anteriors mitjançant la correspondència i de crear noves fidelitats entre els seus deixebles. A pesar de les múltiples ocupacions que el magisteri i la revista li procuraven, encara va tenir temps de redactar les vivències i les satisfaccions de la vida de poble, recollides en el seu últim llibre, publicat el 1930 amb el títol *Del meu viure rural*.

Després d'un problema de salut el 1927, que el deixà tocat, continuà amb alts i baixos la seva tasca fins que, empitjorat físicament, es va veure obligat a abandonar l'escola. Encara li quedava la *Revista Jorba*, a la qual dedicà les seves forces. El nomenament com a mantenidor dels Jocs Florals de Barcelona de 1934 és l'últim reconeixement a la seva labor i, en un respir dels problemes de salut, pogué desplaçar-se a la Ciutat Comtal per signar el veredict. Però poc després un altre atac de cor posà fi a la seva vida el 19 d'agost de 1934.

La *Revista Il·lustrada Jorba*, que havia estat la darrera de les seves activitats, li dedicà un número extraordinari que va demostrar l'amplitud i la qualitat dels amics de Busquets. A més del seu dilecte deixeble i col·laborador Miquel Bosch i Jover –els amants del Montseny el recordem per la font amagada que porta el seu nom al vessant oest de Collformic, a tocar del naixement de la riera de Picamena–, hi apareixen, entre altres, les signatures de Manuel Serra i Moret, Pere Verdaguer, Josep Albagés, Antoni Griera, Francesc Matheu, Joan Costa i Deu, Manuel Marinello, Lluís Via, Fortià Solà, Eduard Girbal, Camil Geis, Lluís Carles Viada, Octavi Saltor, Carles Rahola, Josep M. Folch i Torres, Pelegrí Casades i Gramatxes, Esteve Busquets Moles, Valeri Serra i Boldú, Tomàs Roig i Llop, Apel·les Mestres, Eduard Junyent, Carme Karr i Joaquim Pla. Un ventall que abraça diferents generacions i diverses ideologies, però on tothom es mostra unànime a considerar que Anton Busquets i Punset era un home íntegre, d'arrelades conviccions religioses i patriòtiques, que personificava la bondat mateixa.

LES OBRES

Dues són les obres de Busquets i Punset que tenen el Montseny com a tema literari: *Flors del Montseny* i *Del Montseny*. La primera porta per subtítol «Poesias, precedidas d'un judici crítich per Joseph Aladern» i és impresa a la Impremta de La Saura a Alcover, l'any 1897, amb un preu de venda de dos rals. Ja s'ha comentat que l'autor, recentment arribat a Barcelona, havia establert relacions d'amistat amb alguns dels altres joves de fora que també es trobaven desplaçats a la Ciutat Comtal per mirar d'integrar-se en els ambients culturals i literaris barcelonins. Cosme Vidal, conegut pel pseudònim de Josep Aladern, procedia de Reus i ja gaudia d'un cert renom, motiu pel qual Busquets devia demanar-li la redacció d'un pròleg. El prologuista ho confirma dient: «A mi, jove com ell y arribat de poc, ha tingut l'amabilitat d'encomandar la seva presentació». El suport d'Aladern no es devia limitar al pròleg, sinó que, tenint en compte que era nascut a Alcover, devia igualment facilitar-li una impremta amiga que pogués fer l'edició a un cost a l'abast de la butxaca de Busquets.

El conjunt està format per 14 poemes, més un preludi igualment en vers. Alguns d'ells («Lo Gorch negre», «L'aplegador» i «Lo pastor de l'Arola») havien estat publicats amb anterioritat a la revista *La Renaixensa* els anys 1896 i 1897. Encara que la temàtica general del llibre té com a rerefons la muntanya, no hi ha gaires citacions geogràfiques que ens permetin situar exactament els poemes. Tan sols «Matagalls», «Lo castell de Sabassona» o «Lo pastor de l'Arola» presenten escenaris definits, mentre que «Lo Gorch Negre» és un *locus* habitual de les llegendes folklòriques amb dones d'aigua, no cenyides exclusivament al Montseny.

Al preludi, l'autor justifica el llibret per la presència constant de la muntanya en la seva vida:

A la vessant d'aqueixa gran montanya
vegí del món la primerenca llum,
besà l'oreig los murs de ma cabanya
y de las flors rebí'l suau perfum.
[...]
Por ço encisat de sas afraus verdosas
vull cullí un enfilall de ricas flors;
poncelletes avuy tot just desclosas
que embaumaran de grat perfum los cors».

El llibre presenta tres grups de poemes diferenciats, malgrat que es presenten barrejats al recull. El primer consisteix en la recreació de cançons i

romanços populars, que Busquets potser ja havia sentit de boca de la seva mare o que havia recollit en les excursions per les Guillerries i el Montseny. «Lo Gorch Negre», «Prech», «Matinada», «Lo castell de Sabassona» i les corrandes «Diu que estimas als pobrets...» formarien aquest primer grup.

Prech

Mareta meva, est matí
sortint de missa primera
l'hereuet del Canivell
m'ha acompanyat fins a l'era.
Las paraulas que m'ha dit
me n'han fet posar vermella,
me deya: àngel de son cor
rosa prehuada en poncella.
[...]
Tant y tant lo seu parlar
m'ha agradat, mareta meva,
que diumenge hi tornaré
si acanses no hi poseu treva.»

El segon comprèn els poemes dedicats a personatges lligats a la muntanya: «L'aplegador», «Lo carboner», «Lo pastor de l'Arola» i l'avet personificat a «Què diu aquell abet...».

Lo pastor de l'Arola

Cada jorn a pich de sol,
lo pastor de la montanya,
lo fluvial refilant
de l'Arola ne davalla.
Atalayant son remat
d'una trentena de cabras,
blancas com un glop de llet
y de cargoladas banyas.
Pastoreta quan lo veu
deixa a bell punt la quintana
y ab lo cor tot follejant
refila tonadas gayas.
—Pastoret, bon pastoret,
estona ha que t'esperava,—

–A la font de Matagalls
 pujem ab quatre gambadas;
 que't vull obrir lo meu cor
 que no pot may oblidarte.
 –Mon amor, lo que'm vols dir
 volia també contarho;
 agafem lo viarany
 que du a la font de l'aubaga–
 –Parlarem del nostre amor–
 –Devant del cel que'ns ampara–.

Finalment, el tercer apartat consta de les peces que tenen el jo poètic com a protagonista. Els poemes «Muntanya amunt», «Un matí de maig...», «Matagalls», «Vostre és lo meu cor...» i «Lo cant del riu» presenten els sentiments del poeta respecte a la natura i la muntanya.

Un matí de maig
 lo Montseny pujava;
 ¡quin ayre més pur
 batia ma cara!
 De flors un esbart
 badavan llurs càlcers
 son fullam vinclat
 per frescal rosada.
 Tant bon punt vaig ser
 a l'hermita santa
 vegí de genolls
 l'inmensa gentada,
 cantant ab fervor
 y ab veu encisada
 los goigs del Patró
 de la gran montanya
 [...]
 ¡Qu'hermosas que són
 eixas matinadas!»

Flors del Montseny, doncs, és un conjunt de poemes marcats per la joventut del seu autor –acabava de complir vint anys–, el qual, d'una banda, buscava en la pretesa poesia popular la font d'inspiració, perquè, d'acord amb el *Volkgeist* herderià present en les creacions literàries de la Renaixença –i que una part del modernisme encara considerava vàlid–, la saviesa popular encar-

nava les essències de la pàtria. D'altra banda, l'autor, mitjançant el jo poètic, buscava la confrontació amb la muntanya pel que simbolitzava de persecució de l'ideal ètic i estètic que la pujada física, però també espiritual, afavoria, ja que el poeta es troba sol i enfrontat amb la natura com a font de coneixement propi i com a contraposició al materialisme, encarnat en la figura de la ciutat. La inexperiència de l'autor és la justificació que el crític coetani Ernest Moliné i Brasés presenta per remarcar els defectes que apareixen als poemes i suggerir que potser hauria estat millor per a l'autor consolidar l'ofici abans de llançar-se a la publicació del recull.

Un nou poeta, lo senyor Busquets y Punset, dedica sas primeras inspiracions a cantar un tros de terra catalana: lo Montseny. L'intent fins podria disculparlo de la falta d'acert. Sa tonada és encara insegura y la lletra no és ben justa; se resent del treball mètrich, capàs ell sol d'esborrar lo rastre de la inspiració en qualsevol obra poètica. La falta de recursos mètrichs fa recorre sovint al senyor Busquets en defectes y artificis que estan renyits ab la fresca inspiració que li ha donat la feréstega y hermosa montanya catalana.¹⁴

De caire ben diferent és l'altre llibre que ens ocupa. *Del Montseny* és un recull de narracions, que va ser publicat per primer cop el 1903 en la col·lecció popular que L'Avenç havia engegat. Recentment (2005) ha estat editat de nou a cura de Josep Ruaix, amb un pròleg d'Anton Carrera, descendent de Busquets. En la introducció, l'autor ens explica que Joaquim Casas Carbó, copropietari de l'editorial L'Avenç, li va demanar, en el transcurs d'una excursió de Viladrau a Sant Hilari, passant per Espinelves, una col·lecció de narracions, possiblement com algunes de les que el mateix Busquets havia explicat al llarg de la caminada, per publicar-les en la col·lecció que dirigia. Es tracta de deu narracions, algunes escrites amb anterioritat a la comanda, ja que havien aparegut al diari *La Renaixensa* entre 1901 i 1902, i d'altres redactades expressament, de no gaire extensió, amb escenaris i personatges muntanyencs. Encara que el títol ens reporta al Montseny, aquesta citació geogràfica cal entendre-la amb un sentit molt més ampli: els escenaris de les narracions, tret de dues ubicades específicament al Montseny, cal situar-los a les Guàrdies, sobretot en els espais que delimiten la riera Major i els municipis de Viladrau, Espinelves, Sant Hilari i Sant Sadurní d'Osormort.

A excepció de tres narracions, la resta estan redactades des del punt de vista d'un narrador extern i omniscient que no intervé en l'acció. La major part de les narracions, set en total, es poden considerar incloses en el gènere dels idil·lis, entenent per idil·li una situació amorosa que relaciona dues

o més persones. Al llarg del llibre, l'autor passa revista a les diverses situacions que es poden donar en la relació entre persones de diferent sexe. Així, en «Primavera», l' enamorada pot veure trencat el seu amor cap a l'estudiant per les imposicions familiars; a «En Let de Pardines», la decepció produïda per haver escollit una noia equivocada permet al protagonista adonar-se de quina és la persona adequada; en «Matinal» es tracta el festeig juvenil, amb el símbol de les flors com a penyora d'amor; en «La tragèdia dels captaires» es reflecteix la passió bestial, irreflexiva, brutal, que només pot acabar tràgicament purificada pel foc; en «Idil·li de posta» apareix l'amor entre persones madures; «La felicitat a muntanya», com ja ens anuncia el títol, és l'acompliment de l'amor a través de la formació de la família; i finalment en «Gent de muntanya» –que potser no és pròpiament un idil·li, ja que la relació de l'home i la dona es limita a un ball rodó– l'avançada edat dels protagonistes no permet altres jocs que el ball, per tal com la majoria dels presents a l'hostal prefereixen escoltar les prèdiques d'un advocat jove que no establir lligams amorosos.

Les tres narracions restants, contades en primera persona, presenten segurament trets autobiogràfics de l'autor. Així doncs, en «La por del Bagís» coneixem els seus estudis infantils a Santa Coloma de Farners i l'esglai patit una nit de Carnaval a la masia del Bagís enmig de sorolls estranys i sobrenaturals. Per a aquest treball interessa especialment la titulada «De Viladrau a Matagalls» on l'autor explica una pujada al cim del Montseny per tal de recollir cançons i romanços populars. Possiblement és una excursió repetida en nombroses ocasions és un precedent de la pujada posterior, portada a terme el 1899 en companyia de mossèn Cinto, que ja s'ha esmentat abans. El mateix autor ens explica que aprofità l'excursió per recollir elements de la cultura popular en boca del guia –en Grapes– i del pastor de Matagalls: «Així, entre delitosos insomnis i fent volar la fantasia en ales d'aquelles encisants tonades i vibracions poètiques dels cors montanyesos, arribaren a la Creu vella de Matagalls, quan el sol se deixava sentir ferm i escalfador. L'esperit, a sa vista, s'estremeix de joia veient regnar en la cimalla més oviradora de Catalunya el signe de la nostra redempció».

L'últim dels treballs autobiogràfics, «Entre llops», ressenya com l'autor, amb l'intent d'anar d'Espinelves a Vic, a l'hivern i a l'hora fosca, es perd i va deambulant per llocs desconeguts fins que es troba al pla de la Calma al moment en què es desencadena una nevada: «Una planera carcanada, immensament llarga, llunyana, molt llunyana de poblat i amb l'amenaça de passar-hi la nit de qualsevol manera, al ras i embolcallat de neu, si no trobava un esquei per a arrecerar-me». La tempesta va remetre poc després i deixà pas a una nit estrellada que l'autor descriu amb molta precisió: «Quan minvà la nevada, s'asserenà tant que les estrelles, espesseïdes, empenyent-se les

unes amb les altres, donaven una llum falaguera, convidant a la contemplació. Una claror més viva féu adonar-me de que la lluna sortia ensenyant un corn pel cantó de Coll Pregon, i a tota pressa muntà aquell pic fins a sorprendre's a l'indret de la Creu del Matagalls, en qual cap semblava sostenir-se. [...] La vista esplendent que al davant meu se presentava me féu aturar de nou enmig d'aquell colossal paisatge, i els meus ulls descobriren tota la terra dels meus somnis: totes les Guilleries salvatges, amb sos pobles mústics i solius; tota la plana de Vic, amb sa bellesa encisadora, i tot el Montseny nevat; els cims de l'Home i les Agudes tocant la blavor del firmament i amb sos avets i faigs despullats de verdor; com esborrifades cabelleres de jaios d'eterna vellúria que veuen impassibles passar per damunt seu les tempes esgarrifoses i les bonances de gaia dolcesa». Però l'aventura encara no havia arribat a la fi. Uns udols esgarrifosos li anunciaren la presència dels llops que l'encalçaven. Amb dificultats s'enfilà a un roure i s'hi lligà amb la faixa per por de caure enmig dels animals. A la fi, desesperançats d'haver la presa, els cinc llops abandonaren el setge. El protagonista restà enfilat al roure fins que «els primers raigs del sol tocaren les cimalles més alteroses de la superba muntanya; la neu, glaçada en el brancatge dels arbres, degotava seguit, regalimant els caramells que penjaven arreu com enfilalls de rica pedreria, escampant-se la joia matinal que prodigava a vessar la bellesa i la sublimitat». Ara ja podrà reprendre el camí cap a la ciutat de Vic, després d'una nit esgarrifosa. Aquesta narració, a més del valor literari, constata la presència de llops al Montseny a finals del segle XIX, fet que ha deixat constància en la toponímia de la muntanya, on trobem llocs com el coll de Llops, Goitallops, la Llobeta o el turó de les Llobines, entre altres.

La prosa de Busquets i Punset es pot situar dins el costumisme rural, que és un dels corrents que convergeixen en el modernisme de finals del segle XIX. Un dels primers exponents d'aquest ruralisme es troba en la narració de Raimon Casellas *Déu-nos aigua, Majestat!*, premiada als Jocs Florals de 1898, estil que Casellas sublimarà amb la novel·la *Els sots feréstecs* de 1901. També Víctor Català s'apunta al costumisme tràgic amb *Drames rurals*, de 1902. Però a diferència d'aquests autors, que segons la denominació coetània cultivaven el ruralisme «mascle», el profund sentiment cristià que amara la vida de Busquets tenyeix de moralitat els seus contes i no hi batega la tragèdia en tota la seva intensitat com en els autors esmentats, sinó una idealització de la vida de muntanya. L'estimació pel món rural, contraposada al rebuig pel medi urbà, fa també que l'autor vulgui donar testimoni verídric d'allò que ha viscut i ho faci amb un tractament realista. Per això, a més del tema argumental, Busquets i Punset vol reflectir la parla viva i genuïna de les contrades de muntanya, guilleres en particular, amb un llenguatge exageradament ruralitzat que, de vegades, arriba a perjudicar la intel·ligibilitat del text.

Un cop més reproduïm l'opinió del crític Ernest Moliné i Brasés, que havia remarcat els defectes de l'obra anterior de Busquets i que ara reconeix que va pel bon camí per convertir-se en un bon escriptor:

Ha estudiat ab constància no sols las costums de sos paysans d'aquellas vessants ubagosas, sinó fins son llenguatge característich y ha portat al paper, combinant aquestos elements ab los descriptius de la gran naturalesa, escenas presas del natural o imaginadas. Com a quadros montanyesos hi ha posat algunas pinzelladas foscas que denuncian los efectes depriments de la por, la tristesa de las grans soletats enclotadas, la melangia corprenedora dels cap-al-tarts... En Busquets y Punset escrivia avans ab certa afectació de purista que ara ja va perdent, guanyant de passada moltes qualitats de bon escriptor que s'aniran complertant en otras obras.¹⁶

Per acabar aquest escrit sobre el prolífic escriptor que fou Busquets i Punset, escau copiar les paraules que Lluís Via –el director de la revista *Juventut*, on Busquets havia col·laborat– li dedicà arran de la mort de l'escriptor, mots que reflecteixen amb escreix el personatge que molt parcialment hem començat a recuperar: «Fou Busquets i Punset un patriota fervent, un poeta eximi, un publicista exemplar, un treballador abnegadíssim...»¹⁷

NOTES

1. Les dades biogràfiques d'Anton Busquets i Punset han estat tretes del número extraordinari que la *Revista Ilustrada Jorba* li va dedicar arran de la seva mort (número 301, octubre de 1934) i, sobretot, de l'article de Miquel Bosch i Jover que Eduard Girbal Jaume va recollir i ampliar en el seu treball «Mestre Anton Busquets o el gran lletraferit de Catalunya. Biografia confidencial» als *Annals del Periodisme Català*, núm. XIX (1935), pàg. 201-328.
2. Fortià SOLÀ, «Com ens conèguerem», *Revista Ilustrada Jorba*, pàg. 88.
3. Eduard GIRBAL JAUME, *op.cit.*
4. A. BUSQUETS I PUNSET, «Verdaguer», en *Homenatge a Verdaguer. La Renaixensa*, 29 de juny de 1902.
5. Ramon PINYOL, «Les revistes literàries dirigides per Verdaguer. Una aproximació», *Anuari Verdaguer 1991*, pàg. 107-146.
6. Anton BUSQUETS I PUNSET, *Arthur Osona. Disertació biogràfica llegida en la sessió necrològica que l'Agrupació Excursionista Catalana "Montanenychs" dedicà al malaguanyat patrici*. Barcelona: Imp. Elzeviriana, 1901.